

NİTELİKLİ YAPILAŞMA “GELECEĞİN İZMİR’İNDE KENTSEL MEKÂNIN KÜLTÜREL NİTELİĞİ”

Yrd. Doç. Dr. Şebnem GÖKÇEN DÜNDAR
sebnem.gokcen@deu.edu.tr

GİRİŞ

Günümüz kentlerinde yaşanan sorunlar kuşkusuz özellikle geçmiş yarım asırlık dönemin ekonomik ve politik hedeflerinin kaçınılmaz yansımaları olarak karşımızdadır. 1970’li yıllar sonrasında geliştirilen stratejiler kapsamında kentlerin geleceğini yönlendiren birçok süreç yaşanmıştır. İkinci Sanayi Devrimi olarak anılan dönemde üretim biçimleri, üretimin küresel ölçekteki yerleşim eğilimleri ve sanayisizleşme çatısı altındaki birçok gelişme kentlerin sadece ekonomik ve sosyo-kültürel sorunlarıyla karşı karşıya kalmasına neden olmamış, bunun yanı sıra kentlerin mekânsal dokularında da ciddi açmazları beraberinde getirmiştir. Bu kriz durumuna ise doğal olarak birçok farklı kent farklı şekilde kendini adapte etmiş durumdadır: kimisi bu süreçten bir anlamda galip çıkarak, küresel akışlar kaynaklı girişleri kendisine önemli bir gelişme aracı olarak tarif edebilmiş, kimisi ise kaçınılmaz bir kentsel gerileme sürecine girmek durumunda kalmıştır.

Kuşkusuz dünya ekonomisi gündemindeki temel eğilimlerin kentlerin mevcut altyapıları üzerindeki etkileri kaçınılmaz olarak kentleri farklı gelişim olasılıklarına doğru yönlendirmektedir. Merkezi yönetimlerin sahip olduğu yetkilerin bölgesel ve yerel ölçekte desantralize edildiği ve kentlerin ekonomik destek anlamında bir nevi kendi başlarına kaldıkları koşullar altında, bu koşullara adapte olmak adına farklı gelişim stratejilerini geliştirilmeleri kaçınılmaz olmuştur. Nitekim keskinleşen kapitalist koşullar altında “küresel” ölçekte rekabet edebilmek üzere tercih edilen ana gelişim kanallarından birisini kültür-eksenli gelişim politika ve stratejileri oluşturmaktadır. Özellikle 1970’li yılların sonu ve 1980’li yılların başına tarihlenen bir yeniden-yapılanma süreci sonrasında yeni kültürel taleplerin oluşumunu sağlayan sosyal hareketler paralelinde, kentlerdeki toplumsal bütünleşme düzeyini artırmanın ve yerel ekonomik girdileri çeşitlendirmenin önemli bir aracı olarak “**kentsel kültür politikaları**”ndan bahsedilmeye başlanmıştır (Bianchini, 1993:2). Bunun yansımaları bilimsel düzlemde de karşılığını bulmakta, giderek **kültür-eksenli dönüşüm** (*cultural regeneration*) süreçlerinin (Bknz. Bianchini, 1993) kentler için önemi tartışılırken, sosyo-kültürel ya da sosyo-ekonomik ele alışlarının yerini ‘kültürel-ekonomik’ yaklaşımlara bırakması gereğinden söz edilmektedir (Shields, 1999).

Kentler üzerinde derin izler bırakan küreselleşme süreçleri, ‘kültür’ eksenli gelişim stratejilerinin de ekonomik büyüme ve rekabet edebilirlik amacıyla kentler tarafından benimsemelerini beraberinde getirmiş ve bu süreç özellikle kimi gelişmiş ülke kentleri açısından oldukça hızlı bir süreç olarak yaşanmıştır (Miles & Paddison, 2005). Böylelikle kültür-eksenli dönüşüm projeleri bu anlamda yeni kentsel girişimcilik çatısı altında kayda değer öneme sahip yeni bir rol yüklenmişlerdir. Batılı kentlerin kimi zaman atıl konuma düşen eski endüstriyel alanların dönüşümü ve kente yeni kültür mekanları kazandırılması için (Gateshead / New Castle upon Tyne örneği, İngiltere), kimi zaman mega-ölçekli

*Bu Bildiri Şehir Plancıları Odası Adına Düzenlenmiştir.

organizasyonlar (*hallmark events*) üstlenilerek kent içerisinde yeni çekim alanları oluşturmak için (Barcelona ya da Glasgow örneği), kimi zamansa ikonik küresel ürün (Adam, 2008) olarak tasarlanan dünyaca ünlü mimar yapılarının kente çekilerek kentin kültürel turizm odaklarından biri haline gelmesini sağlamak için (Guggenheim / Bilbao örneği) tercih ettiği bir ana gelişim kanalını bugün kültürel-eksenli dönüşüm süreçleri oluşturmaktadır denebilir. Yakın geçmişte kültürel politikaların kentsel gelişim gündemine gelmesi ve bir “**Kentsel Rönesans**”tan (Evans, 2001) söz edilmesi bu anlamda boşa değildir. Kent içerisindeki gelişme alanlarında veya ‘dönüştürülmüş’ tarihsel nitelikli konut veya konut-dışı çalışma alanlarında (endüstriyel miras alanlarında) kültür endüstrisinin üretimi ve tüketimine yönelik olarak yeni bölgeler yaratma eğilimi giderek artmaktadır.

Söz konusu eğilimlerin tümü Zukin’in (1996) deyiimiyle **sembolik ekonominin** birer ifadesi olduğu belirtilmelidir. Zukin’e göre temelinde kültür endüstrileri ve sanat yatan sembolik ekonomi kültürel üretim ve girişimci sermayenin birbirinin içine geçmiş olan işleyişlerini ifade eder. Sembolik ekonomiyi ayakta tutan, kent seçkinlerinin ilgi ve yatırımıdır. Bunun nedeni, kültürel üretimin bir yandan kenti temsil etme iddiasında olması, bir yandan da ciddi bir malî kazanç yaratmasıdır. Söz konusu kazanç, yalnızca kültür endüstrilerinin bıraktığı kârla sınırlı değildir. Belki bundan daha önemli olan kültürün kent içindeki bazı bölgelerin değerlendirilmesini sağlamak ve arsa spekülasyonu üzerinden ciddi kârlar elde etmek için kullanılmasıdır (Zukin, 1996)

Sözü edilen tüm süreçler, bugün tüm dünyada gündemde olan ve kentlerin gelişimine yönelik olarak benimsenen yeni politika ve strateji kanallarına dikkat çekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, kentlerin gelecek vizyonlarının belirlenmesi aşamasında **kültürel altyapı** sorgulamalarının önemli bir yer taşıdığı kabul edilmek durumundadır. Kentlerin sorunlarının tespitine yönelik değerlendirmeler, hiç kuşkusuz sosyal ve ekonomik sorunların yanısıra kentlerin kültürel anlamda yaşanan sorunlarına da eşdeğer önemi vermek zorundadır. Nitekim Batı dünyasının yakın geçmiş deneyimleri kültürel alan kategorisi üzerinden bu anlamda atılabilecek atılımların kentler için ne denli önemli olabileceğini gözler önüne sermektedir.

SOSYO-KÜLTÜREL ALTYAPI SORUNLARIYLA İZMİR

Batılı kentlerin son çeyrek asırdır geçirmekte oldukları süreçlerin ve temel gelişim eğilimlerinin tarihsel süreç içerisinde yüzünü hep Batı’ya dönmüş bir kent olarak İzmir için de bir anlamı olmalıdır. Nitekim İzmir kenti geleceğini kurgularken, bir taraftan sahip olduğu değerlerin korunacağı, diğer taraftan kente kimlik veren ve çağdaş bir vizyonunun çizileceği bir gelişime götürecektir olasılıklar arasında kültürel alan sorgulamalarına da yer verilmesi gerektiği açıktır. Bu çerçevede İzmir kentinin sosyal ve kültürel altyapı sorunlarının tespiti, kentin geleceği için benimsenebilecek vizyonun gerçekleşmesinde kritik öneme sahip bir aşama olarak değerlendirilmelidir.

Çıkış noktası kültürel dönüşüm olarak belirlendiğinde, İzmir kentinde yakın geçmişte yaşanan deneyimler gerçekte kentin geleceğine taşınabilecek daha kapsamlı kültürel stratejilerin benimsenme alternatifinin olasılık dışı olmadığını ve bu yönde atılabilecek adımlarına boşa olmayacağını gösterecektir. Örneğin, kent yakın geçmişte yeni kent merkezi planlama çalışmalarına asal veri teşkil eden ve uluslararası ölçekte gündeme gelen bir kentsel tasarım

*Bu Bildiri Şehir Plancıları Odası Adına Düzenlenmiştir.

yarışmasına ev sahipliği yapmıştır. Bu süreç, tıpkı sanayisizleşme sürecine giren ve atıl duruma düşen eski endüstriyel alanların kentlerin yeni kültürel gelişim bölgelerine dönüştüğü birçok gelişmiş kent deneyiminde olduğu gibi, İzmir’de de liman arkası olarak anılan ve ‘kentsel merkez’ nitelikli bölgenin kentlilerin ihtiyacı olan merkez fonksiyonları arasında sosyo-kültürel fonksiyonlara nasıl tahsis edilebileceğinin sorgulanmasını sağlamıştır. İzleyen süreçte benimsenen planlama yaklaşımları ise fikir projelerinin tartışıldığı yarışma sürecinin 1/5000 ölçekli İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı’na ilkesel düzeyde yansıtılmasını ve “kültürel dönüşüm”e (*cultural regeneration*) olanak tanıyacak alan kullanım deseninin oluşturulmasını hedeflemiştir.

Yine benzer şekilde kent yakın geçmişte mega-ölçekli bir etkinlik (*‘hallmark event’*) olarak kabul edilen Universiad Yaz Oyunlarına (2005) başarılı bir şekilde ev sahipliği yapmış, ardından sonucu başarısızlıkla sonuçlansa da EXPO 2015 için resmi adaylık sürecini tamamlamıştır. Bu deneyimler, kentin küresel düzlemdeki yarışı bir anlamda kurallarına göre oynamak istediğinin birer göstergesi olarak yorumlanabilecektir. Kent, dünya ölçeğinde kendisini tanıtmayı ve sembolik ekonomi çatısı altında tarif edilebilecek süreçlerin kentsel gelişim üzerinde olumlu etkiler bırakmasını sağlayacak adımlar atılması hedefini benimsemiş durumdadır. Bu önemli bir hedefdir. Ancak bu hedefin hangi mevcut altyapı özelliklerine temellendiğinin bilinmesi de aynı derecede önemlidir.

İzmir kenti içerisindeki mevcut altyapının sosyo-kültürel hizmetler kapsamında

- Kütüphaneler, gençlik merkezleri, kültür merkezleri, sanat kurumları, sanat galerileri, müzeler, tiyatrolar ve kültür ve sanat eğitimi konularında,

Spor eylem alanı ve hizmetleri kapsamında

- Spor etkinlikleri, spor tesisleri, spor eğitimi ve spor kulüpleri konularında,

Son olarak turizm eylem alanı kapsamında ise

- Kent turizmi, kongre ve fuar turizmi, kültür turizmi, sağlık ve termal turizm, kıyı turizmi, kırsal turizm konularında

yapılacak tespitler üzerinden irdelenmesi mümkündür.

Kültür ve sanat mekânlarının kapasiteleri özelinde yapılacak bir değerlendirme (Bkz. Tablo 1) ilgili mekânların İzmir kenti nüfusu temelinde yetersiz kaldığı yönündedir. Ayrıca ilgili mekânların özellikle merkez ilçelerde konumlandığı, çeper ilçelerin kültür ve sanat yapılarından yoksun olduğu yorumu yapılabilecektir.

Tablo 1. İBB Sınırları İçerisinde Bulunan Kültür ve Sanat Mekânları ve Kapasitelerinin İlçelere Göre Sayı ve Kapasite İtibariyle Dağılımı, 2006

İlçe	Tiyatro		Açık-hava Tiyatrosu		Amfi Tiyatro		Kültür merkezi		Sinema		Opera ve bale		Toplam	
	Sayı	Kapasite	Sayı	Kapasite	Sayı	Kapasite	Sayı	Kapasite	Sayı	Kapasite	Sayı	Kapasite	Sayı	Kapasite
Aliğa	-	-	1	1.100	-	-	1	200	-	-	-	-	2	1.300
Balçova	1	150	1	900	-	-	-	-	4	2.968*	-	-	6	4.018
Bayındır	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bornova	1	-	-	-	-	-	2	1.148	4	1.087*	-	-	7	2.235
Buca	-	-	-	-	-	-	2	534	-	-	-	-	2	534
Çiğli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Foça	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gazemir	-	-	-	-	-	-	1	359	2	550*	-	-	3	909
Güzelbahçe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Karşıyaka	1	226	2	3.500	-	-	4	2.651	4	1.238*	-	-	11	7.615
Konak	2	-	1	3.300	-	-	8	4.581	9	3.545*	1	400	21	11.826
Kemalpaşa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Menemen	1	-	-	-	-	-	1	400	-	-	-	-	2	400
Menderes	-	-	-	-	-	-	1	460	-	-	-	-	1	460
Karaburun	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Narlıdere	-	-	-	-	1	300	1	1.250	-	-	-	-	2	1.550
Seferihisar	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Torbali	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Urla	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İBB-19 ilçe	7	376	5	8.800	1	300	21	11.583	23	9.388	1	400	58	30.847

* Belirtilen mekanların tümünden kapasiteler alınamamıştır.

Kaynak: İzmir Kent Sağlığı Profili Çalışmaları, 2008.

Bunun yanısıra kentin gerek kentliler, gerekse de kenti ziyaret edenler tarafından kullanılabilir ve kültürel ve tarihi mirasın korunması ve yaşatılmasına yönelik önem taşıyan müze mekânları anlamındaki potansiyelini tam olarak değerlendiremediği söylenebilecektir. Müze yapılarının sahip oldukları yetersizliklerin yanısıra, kent turizminin geliştirilmesi anlamında çeşit itibariyle de kent gereksinimlerinin gerisinde kaldığı söylenebilecektir. (Tablo 2).

Tablo 2. İzmir İlinde Bulunan Müzelerde Yerli ve Yabancı Ziyaretçi Sayısı, Ocak–Ekim 2007

Müze adı	Yerli		Yabancı		İndirimli grup (seyahat acentası)		Toplam (sayı)
	Ücretli (sayı)	Ücretsiz (sayı)	Ücretli (sayı)	Ücretsiz (sayı)	(sayı)	(sayı)	
Arkeoloji Müzesi	923	9.316	2.947	425	-	-	13.611
Etnografya Müzesi	983	7.943	1.844	156	-	-	10.926
Atatürk Müzesi	2.942	21.875	96	2.361	-	-	27.274
Tarih ve Sanat Müz.	673	8.823	18.562	8	-	-	28.066
Agora	1.564	6.167	25.636	870	-	-	34.237
Teos	73	318	327	98	-	-	816
Akropol	9.143	19.817	32.767	7.196	101.268	41.290	211.481
Asklepieion	3.075	13.633	17.225	2.006	48.465	16.227	100.631
Bazilika	1.907	5.552	6.293	181	5.032	755	19.720
TOPLAM	21.283	93.444	105.697	13.301	154.765	58.272	446.762

Kaynak: İzmir Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü.

Konuya kütüphane verileri açısından bakıldığında, gerek halk kütüphanesi sayısında, gerekse kütüphanelerin kullanım istatistikleri anlamındaki gerileme kayda değerdir (Tablo 3).

Tablo 3. Yıllara Göre İzmir İli ve İBB Sınırları İçerisinde Bulunan Kütüphane Verileri

	İBB				İzmir			
	2001	2003	2005	2007 (İlk 6 ay)	2001	2003	2005	2007 (İlk 6 ay)
Kütüphane	29	30	30	30	41	44	47	44
Kitap	243.363	229.700	231.707	218.874	348.097	339.034	337.240	327.172
Okuyucu	-	316.022	290.201	143.335	-	456.165	462.795	220.978
Üye	-	9.215	8.919	5.398	-	12.494	11.571	6.705
Ödünç malz.	-	114.858	99.094	55.047	-	145.918	137.216	71.295
Personel	-	317	358	85	-	442	478	109

Kaynak: İzmir Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü.

Sanat galerileri açısından ise İzmir ili içerisinde bulunan 75 adet sanat galerisinin bulunduğu, bu galerilerin ise ağırlıklı olarak özel olduğu gözlenmektedir (Tablo 4).

İzmir kenti içerisinde sosyal ve kültürel altyapı genel olarak değerlendirildiğinde tespit edilebilecek sorunlar ve çözüm önerileri ise İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen İzmir Kent Sağlığı Profili çalışmalarına da yansdığı şekliyle aşağıdaki gibidir (Tablo 5) :

Tablo 4. İzmir'deki Sanat Galerilerinin Verileri, 2007

Bağlı olduğu kurum / kuruluş	Galeri sayısı
Müze	4
Belediye	3
Kültür merkezi	8
Vakıf ve eğitim kurumu	11
Oda	2
Özel	38
Banka	4
Alışveriş merkezi	5
TOPLAM	75

Kaynak: İzmir Milli Eğitim İl Müdürlüğü.

Tablo 5. Sosyo-Kültürel Altyapıya Özel Sorunlar ve Çözüm Önerileri – I

Altyapı	Sorunlar	Çözüm Önerileri
Kütüphaneler	<ul style="list-style-type: none"> Güzelbahçe, Seferihisar, Menderes ve Karaburun İlçelerinde halk kütüphanesi bulunmaması Personel yetersizliği: 5 halk kütüphanesinde toplam 9 kütüphaneci Kütüphaneyi bilgi merkezi yapacak donanım yetersizliği (kitap, kitap dışı materyaller vb.) İnternet'in yaygınlaşmasıyla okuyucu sayısında azalma ortaya çıkmıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> Yeni açılacak halk kütüphanelerinin bölgenin özelliklerine uygun, modüler yapıda ve her tür kütüphane hizmetlerinin kolaylıkla verilebileceği yapıda olması Kütüphanede nüfusa oranlı olarak kütüphaneci ve teknik personelin yeterli sayıda olması ve bu personelin periyodik eğitimlerinin verilmesi Kütüphanede derlemesi en son yayımı yapılan görsel, işitsel materyal, kitap v.b. materyallerin kısa sürede satın alınarak okuyucu hizmetine sunulması ve bunun için Bakanlık, il Özel İdaresi Bütçesinden nüfusa uygun ödeneğin mutlaka ayrılması
Gençlik Merkezleri	<ul style="list-style-type: none"> Milli Eğitim İl Müdürlüğü'ne bağlı mekansal donanımın yetersizliği (bir derslik ve bir salon) 	<ul style="list-style-type: none"> Derslerde ve çalışmalarda gerekli verimi alabilmek için 3 derslik ile 50 kişilik bir salonun sağlanması
Kültür Merkezleri	<ul style="list-style-type: none"> Her ilçe ve alt kademe belediyesinde sosyo-kültürel etkinliklerin gerçekleştirileceği bir kültür merkezi bulunmaması ile etkinliklerin yetersiz mekânlarda gerçekleştirilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> Özellikle alt kademe belediyeleri ve beldelerin kendi bünyelerindeki sosyo-kültürel faaliyetlerinin desteklenmesi ve teşviki için sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün desteğinin doğru bir prosedürle kanalize edilebilir olması

Tablo 5. Sosyo-Kültürel Altyapıya Özel Sorunlar ve Çözüm Önerileri – II (devam)

Altyapı	Sorunlar	Çözüm Önerileri
Sanat Kurumları	<ul style="list-style-type: none"> İzmir Devlet Opera ve Balesi binasının fiziki ve teknik açıdan yetersizliği İzmir Devlet Senfoni Orkestrası'na ait mekân ve personel sayısının yetersizliği İzmir Devlet Klasik Türk Müziği Korosu çalışmalarına ilişkin özel bir mekânın bulunmaması 	<ul style="list-style-type: none"> Ödenen kiralarla yapılacak çağdaş donanımlı bir Opera ve Bale yapısına ihtiyaç duyulması Ahmet Adnan Saygun Sanat Merkezi'nin İzmir Devlet Senfoni Orkestrası'nın faaliyetleri için kullanılabilir olması Ahmet Adnan Saygun Sanat Merkezi'nin İzmir Devlet Klasik Türk Müziği Korosu faaliyetleri için kullanılabilir olması Sponsorluk ve vergi muafiyetinin sağlanması
Sanat Galerileri	<ul style="list-style-type: none"> Kentlileri bilgilendirecek duyuruların yetersizliği Amatör-profesyonel sanatçı ayırımının herhangi bir sergileme prosedürüne oturtulamaması Ticari mükellefiyetlerin galericiliğin gelişimi önünde engel oluşturması Özel galeri sayısının (özellikle banka galerileri) hızla azalması 	<ul style="list-style-type: none"> Duyurular için medya kuruluşları ile gerekli bağlantıların kurulması Sanat galerilerine yönelik kurumsal bir denetim sistemi oluşturulması (örneğin: Sanat Galerileri Birliği) Vergi muafiyetleri ve teşviklerle sanat galerilerinin gelişimlerinin desteklenmesi Kamu kurumlarının sanatsal sergileme aktivitelerini daha fazla desteklemeleri
Müzeler	<ul style="list-style-type: none"> Ziyaretçilerin müzede eserleri izleme süreçlerinin çeşitli dinlenim olanaklarından yoksun olması Sergilenmesi gereken eserlerle sergilenebilecek eserler arasındaki oran anlamında müze mekânlarının büyüklük olarak yetersizliği İzmir içerisindeki müzelerin tümünün sonradan müze olarak kullanılma amacıyla dönüştürülmüş mekânlarda faaliyet göstermesi Müze mekânlarında eserlerin teknik koruma anlamında ısı, nem ve ışık sorunları (özellikle Tarih ve Sanat Müzesi) yaşanmaktadır. Özel temalı müze sayısının çok az sayıda ve denetimsiz olması Güvenlik ve hizmetler alanında kaçakçılık, defnecilik vb. olumsuzluklara karşı kalifiye personel yetersizliği 	<ul style="list-style-type: none"> Devlet Müzelerinde, birimlerin daha geniş alanda ve toplu olarak kurulmasının hedef alınması İzmir için Aiol ve İyon medeniyetlerinin sergilendiği (en az 100.00 m² lik) bir müzenin çevre sorunlarından etkilenmeyecek (egsoz, baca, gürültü, kent içi trafiği vb.) şekilde ve içerisinde eğitim ünitelerinin ve bütün eserlerin (arkeolojik, etnografik, sikke ve modern sanat eserlerinin) sergilenebildiği bölümlerden oluşan tüm sosyal donatılarıyla yeni bir müze oluşturulması Personel verimliliği, tüketim tasarrufu, güvenliğin daha iyi sağlanması ve ayrıca ziyaretin kolaylığı açısından farklı bir şekilde kurgulanacak yeni müze yapısı Özel müzeciliğin özendirilmesi ve çoğalması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması Koleksiyonerciliğin sağlıklı hale getirilip, denetleme ve düzenleme çalışmalarının yapılabilmesi için teknik ve personel yetersizliğinin giderilmesi

Kaynak: İzmir Kent Sağlığı Profili Çalışmaları, 2008.

Tablo 5. Sosyo-Kültürel Altyapıya Özel Sorunlar ve Çözüm Önerileri – III (devam)

Altyapı	Sorunlar	Çözüm Önerileri
Tiyatrolar	<ul style="list-style-type: none"> • Branşlaşan teknik personelin sayısının (14 branşta toplam 46 teknik personel) sağlıklı işleyiş karşısında engel oluşturması • Devlet Tiyatrosu'nun Bornova Uğur Mumcu sahnesinin kapatılmış olup, son yıllarda oyun sahnelenmemesi • Devlet Tiyatrosu Konak Sahnesinin mekânsal açıdan yetersiz olup, gerekli mekansal düzenlemelerin yapılması • Konak, Karşıyaka ve Narlıdere gibi merkez ilçeler dışında oyunların sahnelenmemesi • Devlet tiyatrosunun turneler için araç ve bütçe sorunu bulunması • Özel tiyatroların özellikle 2000 yılı sonrasında sayıca çok ciddi bir artış göstermesine karşın herhangi bir denetimleri yapılmaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Devlet Tiyatrosu için yapılacak olan sınavlarla teknik personel sayısı eksikliğini giderilmesi • Bornova Peterson Köşkü yanında yapılmakta olan Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ait Kültür Merkezi'nin ayrıca Devlet Tiyatrosu idari bina ve sosyal tesisi olarak kente kazandırılması • Halen restorasyon projeleri hazırlanmakta olan Konak Sahnesinin tadilatı ilgili 2008 bütçesinin ayrılması yoluyla tarihi binanın daha kullanışlı bir düzene kavuşturulması • Tiyatro sanatının belediye sınırları içerisindeki tüm ilçelerde daha yaygın sahnelenme olanağının geliştirilebilmesi için araç ve bütçe sorununun ilgili kamu kurumları tarafından çözülmesi • Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sadece mali destek alan değil, tüm özel tiyatroların faaliyet denetimleri • Özel tiyatroların bir kurumsal çatı altında denetim altına alınması
Sinemalar	<ul style="list-style-type: none"> • İlçe ve alt kademe belediyelerinin herhangi bir sinema salonuna sahip olmaması • Açık hava sinemaları potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi 	<ul style="list-style-type: none"> • İlçe ve alt kademe belediyelerinin kültürel etkinlik mekanları içerisinde sinema salonu düzenlemeleri • Açık hava sinemaları etkinliğinin kapsamlı bir örgütlenme ile daha yaygınlaştırılması ve rutin bir programa oturtulması
Kültür ve Sanat Eğitimi	<ul style="list-style-type: none"> • İzmir kenti içerisinde denetimsiz sanat eğitimi veren yaklaşık 180-200 kurs bulunması • MEB Yaygın Eğitim bünyesindeki mekânsal altyapı yetersizliği 	<ul style="list-style-type: none"> • Sanat eğitiminin Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak kurumsal olarak denetlenmesi için stratejiler geliştirilmesi • Yaygın eğitim kapsamındaki sosyo-kültürel etkinlik mekânlarının artırılması

Kaynak: İzmir Kent Sağlığı Profili Çalışmaları, 2008.

Özellikle Universiad gibi uluslararası bir etkinlik deneyimine sahip bir kent olarak İzmir'in spor tesisi altyapısının ise yıllar içerisinde önemli bir gelişim gösterdiği söylenebilecektir (Tablo 6). Spor tesislerine ilişkin olarak yaşanmakta olan sorunlar ise genelde uygulama kaynaklı sağlık prosedürlerine ilişkin sorunların yanısıra, spor tesislerinin belirli branşlardaki yoğunlaşmaları şeklinde özetlenebilecektir (Tablo 7).

Tablo 6. İzmir'deki Spor Tesislerine Ait Veriler, 2004 – 2007.

Tesis Türü	2004	2005	2006	2007
Stadyumlar	17	17	17	17
Çim Futbol Sahası	27	28	29	30
Sentetik Yüzeyle Futbol Sahası	1	1	3	15
Toprak Yüzeyle Futbol Sahası	55	52	50	37
Spor Salonu	25	31	31	31
Antrenman Salonu	14	16	16	16
Yüzme Havuzu	8	10	10	10
Yelken Tesisi	2	2	2	2
Kamp Merkezi	3	3	3	3
Tenis Kortları	32	48	55	55
Satranç Salonu	1	4	4	4
Sporcu Sağlık Merkezi	1	1	1	1
Otomobil ve Motosiklet Pisti	1	1	1	1
Atış Poligonu	3	3	3	3
Binicilik Tesisi	2	2	2	2
Gençlik Merkezi	2	2	2	2
TOPLAM	197	228	236	236

Kaynak: GSİM, İzmir.

Tablo 7. İzmir'deki Spor Altyapısına İlişkin Sorun ve Çözüm Önerileri

Altyapı	Sorunlar	Çözüm Önerileri
Spor Eğitimi ve Kulüpleri	<ul style="list-style-type: none"> Sporcuların yaptıkları spor branşlarına göre ve spor birimlerinin temel esaslarına göre eğitimsiz olması Sporcuların sağlık durumlarının yakından takip edilmemesi Küçük yaş amatör sporcuların lisans muayenelerinin merkez kent dışındaki ilçelerde yapılamamasının sağlık raporu süreçlerini zorlaştırması 	<ul style="list-style-type: none"> İl Sağlık Müdürlüğü, Belediyeler ve Üniversitelerin yönlendiriciliğinde spor eğitiminin denetim altına alınması Aile Hekimliği Uygulaması dikkate alınarak lisans muayenelerinin, hastalık takip ve tedavilerinin lokal olarak yapılması İl Sağlık Müdürlüğü'nün sporcu sağlık kontrollerinin (lisans muayeneleri, hastalık takip ve tedavileri) Aile Hekimliği Uygulaması kapsamına alması

Spor Tesisleri	<ul style="list-style-type: none"> • Her tesiste spor müsabakalarına ambulans, sağlık elemanı ve tıbbi ilk yardım araç ve gereçleri bulundurulmaması • Spor tesislerinin branşlara göre dağılımlarına bakıldığında belirli branşlarda yığılma gözlenmesi • İlçe ve alt kademe belediye ve beldelerinde spor tesis altyapısının yetersiz olması; varolan tesislerinse genel olarak futbol sahası olması 	<ul style="list-style-type: none"> • Belediye, vakıf, kulüpler, federasyonlar vb. tüm müesseselerin yeni bir organizasyon ve strateji ile ortak doğrularda sorumluluğu paylaşmaları • Tesislerin farklı branşları da içerecek şekilde çok amaçlı olarak yapılması • İlgili federasyonların ve kamu ve özel kuruluşların tesis altyapısı anlamında sadece merkez kente odaklanmamaları ve gerekli fonların oluşturulması
Spor Etkinlikleri	<ul style="list-style-type: none"> • Çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenen çok sayıda müsabakanın çoğunlukla gerekli sağlık önlemleri eşliğinde gerçekleştirilmemektedir. • Yoğun seyirci katılımında stadyumlarda ilk yardım hizmetlerinin aksaması • Sağlık görevlilerinin seyircilere yönelik hizmet vermemesi • Çoğu müsabakada ambulans talebi olması • Sağlık önlemlerinin yetersiz kalması • Amatör müsabakalarda görev ücretlerinin yetersizliği nedeni ile sağlık elemanı bulunmaması 	<ul style="list-style-type: none"> • İl Sağlık Müdürlüğü, Belediyeler ve Üniversitelerin yönlendiriciliğinde çok sayıda sivil toplum örgütünün sponsorluk yaparak sağlıklı spor yapma koşullarının sağlanması yönünde ortak hareket etmeleri • İlgili tesislerde donanımlı (tıbbi araç-gereç) sağlık ilk yardım odalarının hazırlanması • Tribünlerde sağlık görevlileri bulundurulması • Her müsabakada bir ambulans için Kaymakamlık, belediye ve kuruluşların desteği • İlgili federasyonların aktif rol alması • Ücretlendirmeye yönelik stratejiler geliştirilmesi, gerekli fonlar oluşturulması ve çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarının ortak hareket etmeleri

Kaynak: İzmir Kent Sağlığı Profili Çalışmaları, 2008.

Son olarak tespiti yapılan tüm sosyo-kültürel altyapının İzmir kentinin turizm altyapısı ile de eşleştirilerek değerlendirilmesi gerekecektir. Turist sayısı anlamında İzmir'in Türkiye içerisindeki payı 2007 yılı verilerine göre 777.148 turist ile %3.92'dir (Ancak İzmir'in Türkiye'ye gelen yabancı turist sayıları içerisindeki bu pay hem yıllar içerisinde azalmakta, hem de kent tarih ve kültür mirası ve doğal değerleri ile büyük zenginlik ve çeşitlilik göstermesine karşın Türkiye içerisinde düşük bir orana karşılık gelmektedir. Diğer taraftan istatistiklerin İzmir çevresindeki turistik çekim noktalarına yönelik olduğu da hatırlanmalı, İzmir merkez kenti içerisindeki turistik potansiyelin değerlendirilmesine yönelik çalışmaların yetersiz kaldığı kabul edilmelidir (Tablo 9).

8). Ancak İzmir'in Türkiye'ye gelen yabancı turist sayıları içerisindeki bu pay hem yıllar içerisinde azalmakta, hem de kent tarih ve kültür mirası ve doğal değerleri ile büyük zenginlik ve çeşitlilik göstermesine karşın Türkiye içerisinde düşük bir orana karşılık gelmektedir. Diğer taraftan istatistiklerin İzmir çevresindeki turistik çekim noktalarına yönelik olduğu da hatırlanmalı, İzmir merkez kenti içerisindeki turistik potansiyelin değerlendirilmesine yönelik çalışmaların yetersiz kaldığı kabul edilmelidir (Tablo 9).

Tablo 8. Türkiye ve İzmir'e Gelen Yabancı Turist Sayısı ve Oranları

Yıl	Gelen yabancı turist		İzmir'in Türkiye içerisindeki payı (%)
	Türkiye	İzmir	
2004	17.516.908	763.359	4,36
2005	21.124.886	789.120	3,74
2006	19.819.833	777.148	3,92
2007	23.341.006	970.772	3,91

Kaynak: İzmir Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, 2007.

Tablo 9. İzmir Kenti Turizm Altyapısına İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri – I

Altyapı	Sorunlar	Çözüm Önerileri
Kent Turizmi	<ul style="list-style-type: none"> • Merkez kent içerisindeki konaklama kapasitesinin büyük ölçekli organizasyonlar açısından yetersiz kalması • Kent içi dinlenme olanaklarının artırılması • Üst ölçekli organizasyonların kente turist çekme potansiyeli açısından kentteki kültürel tesis kapasitesinin yetersiz kalması • Kent turizmi kapsamında, kent içi gezi güzergahlarının belirsiz olması 	<ul style="list-style-type: none"> • Konaklama kapasitesini artırmak üzere turistik tesis altyapısının güçlendirilmesini sağlayacak teşvikler • Planlı olarak büyük ölçekli kent parklarının faaliyete geçirilmesi • Kültürpark'ın yapılaşma yoğunluğunun azaltılması yoluyla rekreasyonel niteliğini artırma çalışmalarına hız verilmesi • Efes Antik Tiyatrosu'na alternatif kapasiteye sahip olacak Gaziemir Seyditepe açık hava tiyatrosu ve çevresi rekreasyon alanı düzenleme projesinin uygulamaya konması • Kent turizmi kapsamında, alışveriş mekanları ve ziyaret yerleri gezi güzergahlarının yön tabelaları ile belirlenmesi, güvenlik ve temizliklerinin sağlanması

Tablo 9. İzmir Kenti Turizm Altyapısına İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri – II (devam)

Altyapı	Sorunlar	Çözüm Önerileri
Kongre ve Fuar Turizmi	<ul style="list-style-type: none"> İzmir'in kongre turizminden aldığı payın çok düşük olması Konaklama tesisleri haricinde kapsamlı bir donanıma sahip kongre merkezlerinin bulunmaması Kültürpark'ın yapılaşma yoğunluğunun düşürülmesi ile alternatif fuar alanlarının ivedilikle faaliyete geçirilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> Yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel sektörün kent içi kongre salonları açısından hedef tespiti, tanıtım, planlama ve altyapı oluşturma yönünde ortak adım atması Kongre merkezi projelerinin gündeme getirilmesi Ahmet Adnan Saygun Kültür ve Sanat Merkezi'nin varolan gereksinimi belirli ölçüde karşılaması Yeni faaliyete geçen ve geçmekte olan konaklama tesislerinin kongre ve toplantı organizasyon sayısını artıracak kapasitede olması Kamu ve özel sektör iletişiminin kongre turizmi açısından artırılması Alternatif fuar alanları uygulamalarına öncelik verilmesi
Kültür Turizmi	<ul style="list-style-type: none"> Kentin simgesi olabilecek bir kültürel aktivite mekanı bulunmaması Kültür ve sanat festivallerinin ağırlıklı olarak yaz ayları ile sınırlı kalması Kent tanıtımında yetersizlikler bulunması İnanç turizmi anlamında kent merkezi içerisinde yer alan tarihi ibadethanelerin gereğince değerlendirilememesi 	<ul style="list-style-type: none"> Kültürel tesis altyapısının oluşturulmasında dünyaca ünlü mimarların bilgi ve birikimlerinden yararlanılması Kültür turizmini destekleyecek ulusal ve uluslararası festivallere verilen desteğin artırılması İzmir'de doğmuş, yetişmiş tarihi veya güncel kişilerin yanısıra dünyaca ünlü kişi ve eserlerinden kent tanıtımı bağlamında yararlanılması Yerel yönetimlerin, Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü'nün, ilgili sivil toplum kuruluşlarının ve özel tur şirketlerinin ortak hareket edebilmeleri için özel bir örgütlenme modeli benimsenmesi

Kaynak: İzmir Kent Sağlığı Profili Çalışmaları, 2008.

Tablo 9. İzmir Kenti Turizm Altyapısına İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri – III (devam)

Altyapı	Sorunlar	Çözüm Önerileri
Sağlık ve Termal Turizm	<ul style="list-style-type: none"> Seferihisar, Aliğa ve Çiğli’de bulunan termal kaynaklarda geliştirme ve işletme aşamalarının başlatılmaması Menemen’de bulunan Deniz ve Ilıcagöl Ilıcalarının tesis altyapısının yetersizliği Urla Ilıcaları – Malkoç İçmeleri çevresinde bulunan kamping tesisleri ve oda türü konaklama tesisleri turistik tesis kalitesi anlamında yetersiz olması Termal kaynakların bulunduğu alt kademe belediyelerinde turistik tesis altyapısının yetersiz kalması Uluslararası sağlık turizmde tesis sayısının azlığı 	<ul style="list-style-type: none"> Termal tesis altyapısının geliştirilmesi yönünde ilgili belediyelerin kolaylaştırıcı ve yönlendirici olmaları Yerel yönetimlerin yanısıra belirli sivil toplum kuruluşları ve özel sağlık şirketlerinin katılımı ile tesis altyapısının niteliğinin artırılması Seferihisar-Doğanbey’de bulunan 428 yatak kapasiteli termal otel inşasının tamamlanması İskandinav ülkelerinin Sağlık Bakanlıkları, Sağlık Sigorta Şirketlerin ve Romatizma derneklerinin önerdiği ve aracılık yaptığı Balçova Termal Tesis türü tesislerin yaygınlaştırılması Termal tesisleri donanımının Fizik Tedavi Merkezleri ile artırılması
Kıyı Turizmi	<ul style="list-style-type: none"> Kıyı turizmi talebine rağmen mavi bayraklı kıyı plaj ve marinaların giderek azalması Aliğa ve Yenifoça gibi kıyı yerleşimlerini sanayi kullanımlarının tehdit etmesi Kıyılarda ikincil konut gelişiminin kıyı dengesini bozması Mordoğan çevresi balık çiftliklerinin kıyı alanlarını kirletmesi Yat turizmi potansiyelinin gereğince değerlendirilememesi Kruvaziyerlerle gelecek turistlerin kente girişi ve sonrası yönlendirmelerinin sorunlu olması 	<ul style="list-style-type: none"> Mavi bayraklı plaj ve marina niteliklerini ilgili yerel yönetimlerce belirli kampanyalarla geri kazanım çalışmaları Kıyı bölgelerinde konumlanan sanayi tesislerinin kirletici niteliklerinin denetim altına alınması Yerel yönetimlerce mevcut imar planlarına uygunluğun denetlenmesi Balık çiftlikleri uygulamalarının kıyı turizmini olumsuz etkilemeyecek şekilde denetim altına alınması Foça ve Urla Yat-Marina inşaatlarının tamamlanarak hayata geçirilmesi Alsancak Liman çevresi mekansal düzenlemeleri yanısıra kent içi gezi güzergahlarının yönlendirme sistemleri ile desteklenmesi

Kırsal Turizm	<ul style="list-style-type: none"> • Kent içi kırsal turizm aktivitelerinin daha çok günübürlük oldukları için bir turizm kategorisi olarak geçerli altyapıya sahip olmaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Kırsal turizmin geliştirilebileceği alanlar: Seferihisar: Kavakdere, Orhanlı, Çamtepe, İhsaniye, Beyler; Foça: Kozbeyli; Torbalı: Yeniköy; Menderes: Gümüldür, Değirmendere, Yeniköy; Kemalpaşa: Cumalı-Yeşilköy, Ovacık, Yenikurudere, Bayramlı, Çambel.
---------------	---	---

Kaynak: İzmir Kent Sağlığı Profili Çalışmaları, 2008.

İzmir kenti kültürel özellikleri, farklı etkinliklere ev sahipliği yapmışlığı ve coğrafi olarak sahip olduğu doğal kaynakları sayesinde zengin bir turizm geçmişine sahip olmuştur. Bugün gelinen aşamada kentin geleceğinde kent turizmi anlamında herhangi bir atamadan söz edilmemesi, kentin geleceğe dair birtakım olanakları kaçırmaması anlamına gelecektir. Bugün varolan sosyal ve kültürel altyapı sorunlarının ivedilikle çözülmesi ve geliştirilmesi kuşkusuz salt turizm temelinde değerlendirilebilecek bir konu değildir. Öncelikle kentte yaşayanlar tarafından gereksinim duyulan altyapının ciddi olarak sorgulanması ve kaçınılmaz olarak belirli stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir.

SONUÇ: KÜLTÜREL POLİTİKA VE STRATEJİLERE DOĞRU...

Kültür-eksenli bir dönüşüm sürecinin İzmir kentinin geleceğine dair olarak kesin ifadelerle kabul edildiğine dair herhangi bir kentsel politika üretiminden söz edilemeyecek olmakla beraber, kentin sahip olduğu altyapı ve gelecek olasılıklarının bu yöndeki sorgulamalar anlamında yönlendirici olabileceği düşünülmelidir. Kuşkusuz, kent kültürel alan üzerinden izlenebilecek bir yol anlamında kayda değer potansiyellere sahiptir. Kaldı ki, geçmiş deneyimleri itibariyle de bu yönde bir tercihin kentin gelişimi üzerinde önemli katkıları olacağı öngörüsünde bulunulabilir. Ancak her koşulda yaşanacak olan sürecin bir politika ve strateji çerçevesinde geliştirilmesi gerektiği açıktır.

Bu anlamda T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca 2023 yılı stratejilerinin belirlendiği ve 2006 yılında yayınlanan Türkiye Turizm Stratejisi¹ önemli bir çatı oluşturmakla beraber Turizm Gelişim Bölgeleri ve Turizm Gelişim Koridorları bağlamında İzmir kenti sınırlarını kapsayan bölgede herhangi bir atamada bulunulmamıştır. Turizm kentleri açısından bakıldığında ise gerek Kültür Turizmi kentleri arasında, gerekse de Şehir Turizmi kentleri anlamında İzmir kentine ilişkin herhangi bir öneri geliştirilmemiştir. İzmir kentinin geleceğini doğrudan etkileyecek bir kanal ise söz konusu strateji içerisinde İzmir kentinin özellikle kongre turizmi anlamında potansiyel olarak yer almasıdır.²

¹ İlgili strateji çerçevesinde Türkiye'de belirli bölgeler Kültür Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri olarak (KTKGB), belirli bölgeler farklı alternatif turizm türlerinde ihtisaslaşmış Turizm Gelişim Bölgeleri (TGB) ve belirli bölgeler ise Turizm Gelişim Koridorları olarak ilan edilmişlerdir. Ayrıca yine çeşitli turizm türlerinde uzmanlaşmış Turizm Kentleri önerileri bulunmaktadır.

² Strateji İstanbul'da yer alan kongre merkezlerinin önümüzdeki yıllarda sayıca yetersiz kalacağı öngörüsünde bulunmakta ve sırasıyla Antalya, İzmir, Ankara, Bursa ve Konya illerini öncelikli olarak kongre merkezlerine sahip olması gerektiğini öne sürmektedir. 2023 yılı sonuna kadar Türkiye'nin kongre turizmi kapasitesinin 500.000'e çıkarılması yönünde planlama ve tahsislerinin yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Bu çerçeveden bakıldığında İzmir kentine yönelik tüm politika ve stratejilerin oluşturulmasında “kültür-eksenli” değerlendirmelerin önemli bir yer tutması gerekmektedir. Kent ölçeğinde benimsenecek politikaların sonrasında kenti gerek ülke, gerekse dünya ölçeğine taşıyacak ve temsil edecek bir süreci başlatması “geleceğin İzmir’i” için atılması gereken kritik bir adım olarak kabul edilmelidir.

KAYNAKLAR

Adam, Robert (2008) “*Globalization and Architecture*” / “*Küreselleşme ve Mimarlık*” (Architectural Review) Çev.: Ş. G. Dünder, EgeMimarlık, Sayı. 66, s. 26-31.

Bianchini, Franco & Parkinson, Michael (1993) *Cultural Policy an Urban Regeneration: The West European Experience*, Manchester University Pres, UK.

Evans, Graeme (2001) *Cultural Planning: An Urban Renaissance?* Routledge, Londra.

İBB (2008) *İzmir Kent Sağlığı Profili* (Taslak), İzmir.

Miles, Steven & Paddison, Ronan (2005) *Introduction: The Rise and Rise of Culture-Led Urban Regeneration*, Urban Studies, Vol. 42, Nos. 5/6, 833-839.

Shields, Rob (1999) *Culture and the Economy of Cities*, European Urban and Regional Studies, Vol. 6 (4), 303-311.

Zukin, Sharon (1995) *The Cultures of Cities*, Blackwell Publishers, UK.